TARİHTE Türkler ve İngilizler

Tarihi tefrika: 16 Yazan: ZIYA ŞAKIR

Sör Tomas'ın nasihati

«Ne İngiltere, ne Bahemya Kralı Türk akıncılarının cevelânlarını önleyemiyecekleri için sulhu muhafazaya çalışalım»

Valide Sultanın fikri, Gürcü Mehmed Paşayı Sadaretten azlettirdikten sonra, Halil Paşayı getirmekti. Bunu, Mere de hissetmişti. Derhal kuvvetli bir manevra çevirdi. Kendi adamlarından sipahi Arnavud Süleymanı yeniçerilere ve sipahilere gönderdi. Kendisini Sadaret mevkiine getirmeğe muvaffak olurlarsa, yeniçerilerle sipahilere yüz bin altın vereceğini vadetti.

Para, çarçabuk ağaların imanını satın aldı. Divan yerinde bulunan Gürcü Mehmed Paşanın karşısına, derhal bir heyet dayandı. Bu heyetin reisi, Sadrıazamın yüzüne karşı:

—Sen bizim yoldaşlarımızı öldürdün. Biz, seni istemezük... Tavaşî 1] taifesinin Vezarette alâkası olduğuna da tahammül edemezük. Gayri, bu makamdan el çek. Eğer, yok dersen, hançer üşürüp seni pare pare ederiz.

Diye bağırdı.

Mehmed Paşa, bu tecavüze karşı büyük bir itidal ve sükûnet gösterdi. Hiç mukabele etmedi. Yalnız, aptes tazelemek bahanesile evvelâ Divanı, sonra sarayı terketti. Konağına gider gitmez de mührü şerifi, doğruca Padişaha gönderdi.

Meczub Padişah, meselenin farkında bile değildi. Fakat Valide Sultan, Mereninçevirdiği bu mahirane fırıldağın mahiyetini anlamakta gecikmedi. Merenin oynadığı bu cür'etkârane oyun karşısında, artık ileri gidemiyerek, oğluna telkin icra etti. Kendisine söylenen sözleri aynen tekrar eden şuursuz Padişah, önündeki mührü kapıcılar kethüdasile Hazinedarbaşıya iade ederek:

—Kul kimi isterse, mührü şerifim ana verilsun.

Dedi.

Sadaret mevkiine böylece, dessas ve hilekâr bir adam gelmişti. Bu, hiç şüphesiz ki memleket için bir felâketti. Fakat, bütün bu entrikaların hiç birini gözden kaçırmıyarak vaziyeti adım adım takib eden İngiliz elçisi Sör Tomas, Venedik balyozile yeni Sadrıazamın üzerinde kuvvetli bir tesir yapacak derecede kiyaset gösterdi. Babıali, nihayet Lehistanla sulhu kabul ettl. 19 maddelik bir sulh muahedenamesinin akdinden sonra, iki hükûmetin münasebeti, tabiî vaziyete girdi.

Sör Tomas, Lehistan sulhunun akdini kolaylaştırmakla Avrupayı tehdid eden felâketin önüne geçmişti. Fakat muahedenameyi imza ettirmekle, işinin bitmiş olduğuna kani değildi. Buna binaen, Lehistan hükûmetinin elçisile «yedi eyaletin umumî vekili» sıfatını haiz olan Kont dö Türen'i bir tarafa çekti:

—Ne İngiltere hükûmeti ve ne de Bohemya Kralı, Türk akıncılarının Almanya topraklarındaki cevelânlarını neticelendirecek bir teşebbüse girişemiyeceklerdir. Bundan sonra sulhu muhafaza etmek için çok dikkatli davranmalısınız.

Diye, akilâne bir de nasihat verdi.

Hulâsa, Sör Tomas, İstanbulda bulunduğu müddet zarfında her teşebbüs ettiği işte muvaffak oldu. Devletler arasında mühim bir mevki alan İngiliz siyasetinin, Türkler nezdinde tanınması için de, bir hayli mesaide bulundu... Artık bu bahse hitam verirken şu küçük hâdiseyi de unutmıyalım ki, en çetin işlerde bu kadar muvaffakiyet gösteren bu zat, ikinci ve hatta üçüncü derecede ehemmiyeti haiz olan bir tek meselede muvaffakiyetsizlikle karşılaştı. Bu hususta, bütün gayretleri akim kaldı. —

Mesele, şundan ibaretti: Bütün memlekette, müthiş bir para buhranı vardı. Akçe rayicinin bir türlü halledilememesi, isyanlara ve ihtilâllere sebeb olacak derecede tehdidkâr bir hal almıştı. Meczub Padişahın cülûsundan sonra, askerlere ilk mevaciblerinin 2] verilebilmesi için, sarayın iç hazinesinde bulunan altın ve gümüş, leğenler, ibrikler, sahanlar, şamdanlar, gümüş at başlıkları, eğer takımları, üzengiler Darphaneye gönderilmiş, yeniden para basılmıştı. Fakat bu da, devlet hazinesindeki acığı kapayamamıştı.

O zaman, Sadrıazam Mere Hüseyin Paşa -her işte yaptığı gibi- bu işte de akıl ve mantığın kabul etmiyeceği bir takım tedbirlere müracaat etmiş; evlerin cumbalarına vergiler koymak, Osmanlı altınlarının kıymetlerini son derecede fahiş bir hadde kadar çıkarmak suretile devletin varidatını artırmak istemişti. Halbuki bunlar, halkın hoşnudsuzluğunu artırmaktan ve ticaret piyasasını yeni ve büyük bir buhrana uğratmaktan başka, hiç bir fayda temin etmedi.

Sör Tomas, bu yüzden büyük bir zarar gören İngiliz tüccarlarının hukukunu müdafaa etmek için muhtelif müracaatlerde bulunarak, kapitülâsyonlar mucibince İngiliz tebaasından Osmanlı altınlarının eski rayic vechile (12 itibarile) alınmasını taleb ettiyse, bu hususdaki mesaisi tamamile boşa gitti.

Sör Tomas Roe İstanbula 1622 senesi kânunusanî ayında gelmişti. Bu memuriyeti 1628 senesine kadar muvaffakiyetle devam etti.

Bu müddet zarfında, İngiliz siyaseti Babıali nezdinde mühim bir mevki aldı. Lehistan işlerinde, Transilvanya ve Macaristan meselelerinde Sör Tomas büyük roller oynadı. Bu suretle İngiliz elçiliği devletin resmî tesrifat kayıdları arasında, büyük devlet elçileri sırasında bir makam kazandı.

***

Sör Tomas Roe'nin İngiltereye avdetinden sonra yerine, (1628 senesi haziran ayının 19 uncu günü) Sör Petervis geldi.

Bu zatın memuriyeti, (4 üncü Murad) ın devrine tesadüf ediyordu. Kılıcından ve kolunun kuvvetinden başka bir şey tanımıyan bu hükümdar ise, hiç bir devlete ve hiç bir devletin elçisine ehemmiyet vermiyordu.

İstanbulda bulunan ecnebi sefirleri, adeta alelâde şahıslar menzelesine inmişti. Galatanın taş binalarile, devlet ricali konaklarının yaldız işlemeli tavanları altında görülen gizli işler, siyasî entrikalar, ortadan silinmişti. Çünkü 4 üncü Muradın korkusu, İstanbulun seması altında yaşıyan her ferdin iliklerine kadar işlemişti.

İçlerinde, şehzadelerden, sadrazamlardan, vezirlerden, Moldavya prenslerinden, muteber Venedik tacirlerinden ve sair mümtaz şahsiyetlerden yüz kişi de dahil olduğu halde, iki yüz bin kişiyi idam ettiği rivayet edilen 4 üncü Murad, kapitülâsyonların her maddesine tamamile riayetkâr olan bir hükümdar değildi.

Hükümran olduğu ülkede, kendi iradesinden başka hiç bir kuvvetin hâkim olmasını istemiyor.. Her kim olursa olsun, hoşuna gitmiyen bir harekette bulunursa derhal onun hayatına bir darbe indirmekte, zerre kadar tereddüd göstermiyordu.

Bir gün, Fransız sefaretinin baştercümanı Divanı Hümayuna geldi. Bir Fransız gemisinin, haksız yere tevkif edildiğinden bahsetti. Kapitülâsyonlar ahkâmı mucibince geminin derhal serbest bırakılması için ayak diredi.. Bundan haberdar olan 4 üncü Murad, tercümanın derhal idam edilmesi için emir verdi.

[Arkası var]

Okuyucu diyor ki:

Et fiatları bir miktar ucuzlatılabilir!

İmzasının mahfuz tutulmasını istiyen bir kasab kariimiz yazıyor:

«Biz, İstanbulda sayısı yedi yüzü geçen perakendeci kasab esnafı her sene mezbahadan eti müşkülâtla tedarik ederiz. Fakat bu sene daha fazla güçlük çekmekteyiz. Çünkü Anadoluda vukua gelen zelzele felâketi İstanbula gönderilmekte olan koyunların yüzde otuz azalmasına sebeb olmuştur.

Taleb, aynı miktarda olup, arz azalmıştır. Buna bir de Mezbaha satış mahallinin gündüz saat on dörtte açılmasını ilâve ediniz. O vakte kadar kapının önünde biriken yüzlerce kasab, hep birden içeriye hücum ediyorlar. Herkes, diğerlerinden evvel her cinsten et tedarik edebilmek için tüccarla uzunboylu pazarlığa girişmeğe imkân bulamıyor. Mezbaha satış mahallinin kapısı, diğer esnafın işe başladığı normal bir zamanda, meselâ öğleden evvel saat sekiz veya dokuzda açılsa, esnaf da tüccarla istediği gibi pazarlık etmek ve etleri daha ucuza mal etmeğe imkân bulsa, şüphesiz o miktarı satış fiatından düşecek ve halkımız da bundan istifade edecektir.»

Biz, kasab kariimizin mütaleasını isabetli bulduk. Ortada başka mahzurlar mevcud değilse, Belediyenin bu işle alâkadar makamlarının hemen faaliyete geçip halkımızın menfaatine taallûk eden ucuzluğu temin etmesini istiyoruz.

Pencereden düşerek yaralandı

Dün sabah saat on birde Ayaspaşada Kazancı yokuşunda (Akın) apartımanının üçüncü kat arka balkon camekânını tamir eden inşaat ustası Artin, beş metre irtifadan yere düşmüştür. Vücudünün muhtelif yerlerinden yaralanmıştır.

Tütün satışlarında yapılan hatalar

Fransaya karşı girişilen taahhüd, tütüncüleri müşkül vaziyete düşürdü

Fransaya yapılan 3,5 milyon kiloluk tütün satışının gerek çok düşük bir fiatla taahhüde girişilmesi gerekse satışın tek ele inhisar ettirilmesi dolayısile bu halin tütün piyasasına yaptığı tesir ve her taraftan yapılan protestolar üzerine İnhisarlar ve Tütün Limitedden bu hususta izahat istenmiştir. Verilen malûmata göre Paris müzakerelerinin esası ve 88 kuruş vasatî fiat gibi çok düşük bir miktarla satışın nasıl idare ettirileceği sorulmuş bulunmaktadır.

Ticaret Vekâletinin ehemmiyetle üzerinde durduğu bu meselede İnhisarlar Vekâletinin noktai nazarı öğrenilmiştir. İnhisarlar Vekâleti, Fransaya yapılan satıştaki fiatların 83 - 105 kuruş arasında olduğunu, satılan tütünlerin 937, 938 ve 939 seneleri mahsulünden bulunduğu, bu satışların tüccar tarafından yapılmasına imkân bulunmadığını ve bundan tüccarın zararının da mevzuu bahsol - madığını bildirmiştir. Buna mukabil tütün ihracatçıları verdikleri cevabda Limitedin azamî 105 kuruşa Fransız rejisine tütün vermesine mukabil bundan evvel tüccarın aynı rejiye yaptıkları satışın asgarî fiatının 110 kuruş olduğunu, bunun gümrük istatistikleri ve resmî mukavelelerle sabit bulunduğunu, hal - buki bu sene tütün fiatlarının yüzde 40-50 daha pahalı olduğunu, ambalâj masraflarının da beş misli fazlaya çıktığını, hayat pahalılığının müstahsil için tevlid ettiği vaziyeti de düşünerek bu sene Fransız rejisine ancak asgarî 130 kuruştan tütün verilmesi lâzım geldiğini göz önüne koymaktadırlar.

Bilhassa 937 - 938 senesi mahsullerinin de 939 senesi tütünlerile ayni fiatı alması en tabiî bir iktısadi kaide olduğuna göre satılan tütünlerin eski stoklar olacağı mazereti şayanı kabul görülmemektedir.

Bizzat Ticaret Vekilimizin aldığı tedbirlerle bu sene tütün fiatlarının görülmemiş bir dereceye yükseltilmiş olmasının bizden 20 sene müddetle tütün almak taahhüdüne girişmiş olan Fransız rejisine karşı yapılan bu düşük fiatlı satışlarla faidesiz bir hale getirilmesine esef edilmekte ve ihracatçıların bu ümidle İngiltere ve Fransa için hazırladıkları stokların elde kalmasından dolayı zararın büyük olduğu görülmektedir.

Diğer taraftan memlekette tütün istihsal eden mıntakalarındaki zürradan gazetemize müteaddid telgraflar gelmektedir. Bu telgraflar, müstahsilin, bu günkü vaziyet karşısında duyduğu ıstırabın birer ifadesidir. Tütün müstahsilleri, Fransa ile yapılan mukavelenin feshedilmesini, aksi takdirde tütün satışlarından köylünün eline on para bile geçmiyeceğini bildirmektedirler.

Yugoslavyadan dün gelen muhacirler

Bulgaristandan geçerken garib bir muameleye maruz kaldılar

Dün sabahki konvansiyonel trenile şehrimize Yugoslavyadan ve Yunanistandan on iki kişilik bir muhacir kafilesi gelmiştir. Yugoslavyadan gelen Türklerin ifadesine göre tren Bulgaristandan geçerken, çok garib bir muameleye maruz kalmışlardır. Vagonda, iki pencerenin perdesi olmadığını bahane eden Bulgar memurları, kendilerine bu perdeleri çaldıklarını, iki yüz leva vermedikleri takdirde hapsedileceklerini söyleyerek tehdid etmişlerdir. Yolcular her ne kadar ademi malûmat beyan etmişlerse de bu parayı vermeden kurtulamamışlardır. Söylendiğine göre, son günlerde bu kabil hareketlerin sık sık tekerrür ettiği görülmüştür. Bulgaristandan gelen Türk yolcuları da, Bulgaristanda işsizliğin fazla olduğunu, bir kısım Türklerin daha Türkiyeye gelmek üzere hazırlandıklarını söylemişlerdir. Dünkü trenle meşhur Macar ressamlarından Emil Horvart ve Almanyada iktısad doktorası veren Osman Nebi isminde bir Türk genci de gelmiştir. Bunlardan başka, ayni trenle 41 kişilik bir Cek kafilesi daha gelmiştir. Bunlar Suriye yolile Fransaya gideceklerdir.

MÜTEFERRİK

Nafıa Vekili gitti

Bir kaç gündenberi şehrimizde bulunan Nafıa Vekili General Ali Fuad Cebesoy dün akşam trenile Ankaraya gitmiştir.

Radyo taksitleri

Bu aybaşından itibaren radyo vergisi olan on liranın posta idarelerine yatırılması icab etmektedir. Bu parayı hazıran ayı zarfında yatırmıyanlar, yüzde yirmi beş tediye etmek mecburiyetinde kalacaklardır. Üçüncü ayda da radyo vergisi verilmediği takdirde radyolar mühürlenecektir.

Şehrimizde radyo abonemanlarının sayısı 35,000 i bulmuştur. Bu seneki tahsilâttan sonra yeni bir radyo istasyonunun tesisi hakkındaki düşüncelerin tahakkuk edeceği anlaşılmaktadır.

Bir Alman ajansı müdürü geldi

Dün sabah konvansiyonel trenile Almanyanın Trans Kontinental Pres ajansı başmuharriri doktor Havrih Diz, refikası ve kâtibile şehrimize gelmiştir. Alman ajansı mümessili, İstanbulda iktısadî istihbarata mahsus bir büro kuracağını, burada bir kaç ay kaldıktan sonra Viyanaya gideceğini, teşkilât tamamlanınca, büroda çalışacak memurların Almanyadan getirileceğini, açacağı büronun Türk - Alman iktısadî inkişafına büyük faydası olacağını söylemiştir.

ŞEHİR İŞLERİ

Mısırçarşısı

Mısırçarşısı istimlâk işinin bir ay zarfında ikmali için alâkadarlara emir verilmiştir.

ADLİYEDE

Mahkûm oldu

Beyoğlunda tanıştığı Pipinayı jiletle yaralamaktan İstanbul birinci asliye ceza mahkemesinde muhakeme edilen Agob, iki ay on gün hapse mahkûm olmuştur.

Beraet etti

Hava korunma kanununa muhalif hareket iddiasile İstanbulda açılan ilk dava; neticelenmiştir. Bu davada, İstinyede Dok ve fabrika bekçisi Sadeddinin, pasif korunma teşkilâtında İstinye İtfaiye grupuna yazıldığı halde talimlere gitmediği, 18 inci maddeye muhalefet gösterdiği iddia olunuyordu. Kendisi, Münakle Vekâletinin tensibile Devlet Denizyolları umum müdürlüğünün iş'arı üzerine çalıştığı yerde bu yolda vazife aldığını, iki yere birden gitmenin imkânsızlığı dolayısile İtfaiyeye gidemediğini ileri sürüyordu. İstanbul yedinci asliye ceza mahkemesi, tahkikatile, bu müdafaanın doğruluğunu öğrenmiştir. Sadeddin, Müddeiumumiliğin de isteğine uygun olarak, beraet kazanmıştır.

Amerikadan gelen ziraat aletleri

Ziraat Vekâletinin Amerikadan satın aldığı traktör ve harman makinesi gibi ziraî alât, limanımıza gelmiş ve bu eşyanın Haydarpaşaya ihracına başlanmıştır. Bu ziraî alâtın kıymeti 2,5 milyon liradır. Bunlar tamamile sevkedildikten sonra Ziraat Vekâleti iktısadiyatı korunma kanununun mükellefiyeti zıraiyeye aid kısmının tatbikına geçecek ve bu malzeme muhtelif ziraat mıntakalarına sevkedilecektir.

Avukatlar hakkında yapılan şikâyetler

İstanbul barosu bir çok disiplin cezaları verdi

İstanbul Barosuna mensub bir avukatın, avukatlık vazifesini suiistimal ettiği iddiasile yapılan müracaat üzerine, Adliye Vekâleti ceza işleri umum müdürlüğü vaziyeti tetkik ve bu avukat hakkında cezaî takibat icrasına geçilmesi lâzım geleceği neticesini tespit etmiştir. Vekâletin tasvibi üzerine açılan davaya yedinci asliye ceza mahkemesinde başlanmıştır. Davacı; dava edilen avukatın evvelce müekkili olan bir zattır. Bazı işlerini takib ve intac etmek üzere umumi vekâletini haiz olan vekilinin, kendisine izafeten bir borclusundan bilvekâle tahsil ettiği 488 lira 72 kuruşu üçüncü icradan ahzu kabzettiği ve kendisine verecek yerde, yanında alıkoyduğu iddiasındadır. Buna karşı avukat; işin içyüzünde avukatlık vazifesini suiistimal mahiyeti bulunmadığı, şahsan ötedenberi hesab vermeğe hazır olduğu ve bu maksadla müekkilini müteaddid defa çağırdığı halde, onun hesablaşmadan kaçındığı ve sonunda da aleyhine yok yere cezaî takibat icrasına başvurduğu müdafaasındadır. Mahkeme; işin içyüzünün aydınlanması için iki şahidin dinlenilmesine karar vermiştir. Bu şahidler çağırılarak, muhakemeye devam olunacaktır.

***

İstanbul Barosuna 1938 senesi zarfında avukatlar aleyhine 73 şikâyet yapılmış, bunlardan 22 sinde muamele tayinine ve beşinde karar ittihazına mahal olmadığı, üçünde evrakın ve alınan paranın geri verilmesi, ve dördünde alâkadar avukatlara vesayada bulunulması, iki avukat hakkında ihtar, ikisi hakkında tevbih, ikisi hakkında da muvakkaten vekâletten men cezaları karar altına alınmıştır. 1939 senesi zarfında ise; 68 şikâyet ileri sürülmüştür. Bu şikâyetlerden üçü meslektaşlık an'anesine uygunsuz ve 32 si meslek şerefine muhalif hareket, 37 si alınan işlerin başarılmaması, yapılan işlere dair müekkile izahat verilmemesi ve evrakın iade edilmemesi sebeblerine müsteniddir. Bu şikâyetler üzerine yapılan tetkikat neticesinde, 19 iş için disiplin takibatı açılmasına mahal görülmemiştir. Beşi için karar ittihazına mahal olmadığı neticesine varılmıştır. Bir avukat tevbih olunarak bir avukata da vesayada bulunulmuştur. 33 dosya üzerinde de, bir kısmı henüz devam eden muhtelif muameleler yürütülmüştür.

Siyasî icmal

Amerika ve harb

Bütün cihanın mukadderatını değiştirecek olan Fransanın şimali şarkisindeki tarihin en büyük muharebesile büyük küçük umum devletler çok yakından alâkadar olmaktadırlar. Amerikan büyük devleti de memleketi Avrupa kıt'asından Atlas Okyanusu ile ayrılmış bulunduğu halde Avrupa üç büyük devletin ve bunların arasında da bir çok küçük devletlerin akıbetlerini yeniden tayin edecek yeni harbi ehemmiyetle takib etmektedir.

Herşeyden evvel kendi tebaasının ve gemilerinin uğrayacakları muamelelerden dolayı ister istemez harbe sürüklenmemeğe ehemmiyet vermektedir. Bunun için artık harb sahnesi olan Fransadaki, İngilteredeki ve yarın harbe girmesi muhtemel İtalyada ve alelûmum Avrupa memleketlerindeki Amerikan tebaasına biran evvel memleketlerine dönmeleri için emir vermiştir.

Amerikan vapurları harb sahnesinden uzakta bulunan İngiliz ve Fransız ve bunlara mücavir bitaraf memleketlere uğramaktan menedilmişlerdir. Muharib devletlerin Amerikaya silâh ve malzeme siparişlerine kredi verilmemektedir. Velhasıl Amerika kendi halkının mal ve canı tehlikeye maruz kalmasından harbe sürüklenmesine meydan bırakmamak üzere Avrupadaki vaziyetin fenalaşmasile gene kabul olunan bitaraflık kanunu çok geniş manada tatbik edilmektedir.

Binaenaleyh Amerikanın kendi tebaası ve bunların emvali dolayısile harbe girmesine imkân kalmamıştır. Fakat ortada bir de Amerikanın siyasî ve iktısadî menfaatleri ve düşünceleri vardır. Bu yüzden Amerikanın Avrupa harbine karşı alacağı vaziyet üzerinde Amerika siyasiyunu arasında ittihad yoktur. Büyük münakaşalar cereyan ediyor.

Bu münakaşalara İngiltere matbuatı da ziyadesile alâka göstermektedir. Son posta ile gelen Londra gazetelerinde bu hususta bir çok malûmat ve mütalea görülmektedir. Bunların yazdıklarına göre Amerikanın Avrupaya asker, donanma ve tayyare göndererek harbe iştirak eylemesi henüz muhakkak değildir. Bu keyfiyet 21 mayıs tarihli Deyli Telgraf gazetesinin Vaşington muhabiri çektiği uzun bir telgrafta şu suretle izah edilmiştir:

«Amerikanın yapacağı yardımlar pek çoktur. Fakat Amerika Avrupaya kuvvei seferiye göndermeğe şimdiden karar vermemiştir. Bu bir hakikattir. Amerika Cumhur Reisi bu noktada ısrar ettiği anlaşılmaktadır.»

Muhabir Amerikanın şimdi yapabileceği yardımları şu suretle sayıyor: (1) Almanyanın tecavüzünü manen tam manasile ademi tasvib, (2) İtalyayı harbe iştirakten men için Sinyor Mussolini üzerinde diplomasi tazyik, (3) Rusyaya bilvasıta Almanyanın eline geçmemesi için ham madde göndermekten Amerika müesseselerinin kendiliklerinden imtinaı, (4) Son model Amerikan tayyarelerinin satın alınmasına mümaneat etmemek, (5) Büyük Okyanustaki Amerikan donanmasile İngiliz İmparatorluğunun birer dominyonu bulunan Avustralya ile Yeni Zelandı Japonların muhtemel hücumuna karşı muhafazadır.

Bunların haricinde yardım edilip edilmemesi üzerinde münakaşa yapılıyor. Amerikan efkârı umumiyesinde muhtelif cereyanlar vardır. Şiddetli bir cereyan derhal yardım taraftarıdır. Fakat buna karşı infiradcılar mücadele yapıyor. Amerikan hava miralayı Lindberg Taymis gazetesinde yazıldığı infiradcıların fikrine tercüman olarak İngiltereye yardımı (isterik) bir hareket saymıştır. Amerikan radyosunda söylediği bir nutukta Amerikanın harb felâketinden uzakta kalacağını ve ancak kendisi şu veya bu yardımda bulunarak kendisini harbe sürükleyecek tahrikâta sebeb olabileceğini söylemiştir. Diğer taraftan Amerikan sanayi amelesi teşkilâtı başında bulunan Lewis ile (Medeni hürriyetler birliği) maddi yardımın tevsiine bilfiil mâni olmakta olduklarını Londra gazeteleri yazmışlardır.

Maamafih Nevyorktan gelen haberlerde infiradcılara mukabil Avrupa harbine bilfiil iştiraki istivenlerin de propagandaları günden güne şiddetlenmekte ve Amerika efkârı umumiyesinde gittikçe genişlemektedir. Herhalde Şimali Amerika Müttehid Devletlerinin Avrupa harbine karşı lâkayd kalmadıkları ve kalmıyacakları muhakkaktır.

Muharrem Fevzi TOGAY

BEYNELMİLEL PORTRELER

General Huntziger

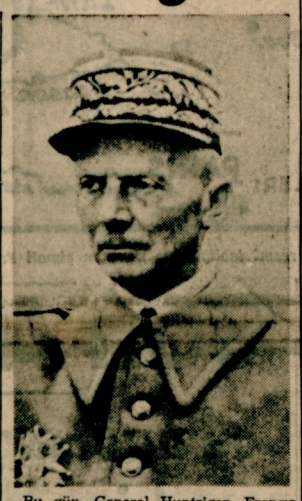

General Huntziger, Brötanya'nın eski bir vilâyeti olan Cornuoaille'de, Lesneven şehrinde doğmuştur. Babası, 1871 sürgünlerinden bir Alzaslı, anası bir Brötanya'lıdır. Ecdadının Kelt'lere kadar uzandığını, onun boyundan, çehre hatlarından, bakışlarından anlayoruz.

General Huntziger, ana ve baba soylarının her ikisinden, birbirine zıd evsafa varis olmuştur. Seyahat, macera zevki ve atılganlıkla, sabır, tahammül ve tükenmez bir sebat. Bu tezadlar, onda, mükemmel bir halita halinde birleşmiş ve ortaya tam ve mükemmel bir insan nümunesi çıkmıştır: Atılgan fakat iyi gören, ateşli fakat itidal sahibi, hesablı fakat hareketlerinde atik General Huntziger.

Fransız ordusunun, meslek kademelerini dev adımlarile yürüyen şahsiyetlerinin bu en mümtazlarından birini, devlet salnamesinin ciddî ifadeli satırları bize şöyle tanıtıyor:

İkinci mülâzim Huntziger, 1901 senesinde Saint Cyr Harbiye mektebinden çıktıktan sonra bahriye piyade taburuna kendi arzusile girerek 1902 senesinden 1904 senesine kadar Madagaskarda, 1905 ten 1907 ye kadar Senegalde bulunmuştur. 1909 da tekrar Harbiye mektebine girerek 1911 de yüzbaşı rütbesile çıkan Huntziger, az sonra, Hindi Çinî orduları Başkumandanlığı erkânıharbiyesine memur edilmiştir.

1914 harbi başladığı zaman, Huntziger o vazifede bulunuyordu. Fakat harbin ilk senesi teşrinievvelinde, kendi isteği üzerine Fransaya çağırılarak, bir bölük kumandanlığına tayin edildi. Çok geçmeden bu bölük ikileşti. Ve 1914 kanunuevvelinde ilk takdirnameyi, 1915 teşrinievvelinde ikinci takdirnameyi kazanan yüzbaşı Huntziger aynı zamanda Legion d'honneur nişanının ilk rütbesini de ihraz etmiş bulunuyordu.

1916 teşrinievvelinde, Huntziger, dört şerid sahibidir ve 1918 kânunusanisine kadar, onu bir tabur kumandanı olarak görüyoruz. Bu tarihte, kendisini, şark orduları erkânıharbiyesine memur ediyorlar. Cihan Harbi bittiği zaman, Huntziger, Maresal Franchet d'Esperey'in 3 üncü büro şefidir.

1924 te, Tiyençin'deki Fransız işgal kuvvetleri kumandanlığına tayin edilen Huntziger'e, Harbiye Nazırının 1928 de gönderdiği çok hararetli bir tebrik mektubunda, «muhtelif partilere mensub muharriblerle ihtilâfa düşmekten tevakki etmekle beraber, Fransanın haysiyet ve vakarını da korumağa muvaffak olduğu» zikredilıyordu.

Bu parlak muvaffakiyet sayesinde, Huntziger'in, 1927 senesinde, Legion d'honneur nişanının Commandeur rütbesini aldığını, 1928 kânunuevvelinde de, mirlivalığa terfi ettiğini görüyoruz.

1928 den 1930 senesine kadar, Yüksek Harb Şûrası azasından birinin erkânıharbiye reisliğini, 1930 da, Brezilyadaki Fransız askerî heyeti reisliğini deruhde eden Huntziger, 1933 senesi nihayetinde Fransaya avdet etmis, fakat tabir caizse, nefes almadan, tekrar şarka gönderilmişti.

Manda altındaki memleketlerde, başkumandan rütbesile, mevcud muvaffakiyetleri silsilesine daha başka muvaffakiyetler ilâve eden Huntziger, 1937 haziranında, Legion d'honneur nişanının büyük Ofisiye rütbesini aldıktan sonra, 1939 da, Yüksek Harb Şûrası azalığına tayin edildi.

Son harbe tekaddüm eden yirmi ay zarfında, Fransız gazetelerinin birinci sahifelerinde, General Huntziger'in, kâh ismi, kâh resmi sık sık görülmeğe başlamıştı. Bu arada, onun, Ankara ve Londra seyahatleri tafsilâtı da okundu. General, bir yandan erkânıharbiyemizle, bir yandan İngiliz Hariciye ve Müstemlekât nezaretlerile, çok nazik ve çok mühim müzakereleri idare ediyordu.

Bu müzakerelerin Türk - Fransız - İngiliz anlaşması gibi büyük bir eseri ortaya koymuş olması, General Huntziger'in asker ve diplomat olarak tasıdığı iki sahsiyetin biribirini tamamlayan iki ayrı kiymetini göstermeğe kâfidir.

Bu gün, General Huntziger, Fransız cephesinde, henüz ateş hattına girmiyen kıtaların başında bulunuyor. Ne var ki, ateş hattına girmiyen bu kıt'alar, harbi bekleyen değil, onu hazırlayan kuvvetlerdendir. Bu hazırlığı idare edenin, bizzat General olduğunu ilâveye hacet yoktur. Onun, karşılaştığı meselelerin derinlerine bir bakışta nüfuz edişi, başladığı herhangi işin neticelerini ve akislerini hesab etmek hususundaki kabiliyeti şayanı hayrettir.

Huntziger, kendi emri altındaki mıntakanın tahliyesini, asgarî hadde tutmuştur. Ahalinin tahliyesi mevzuu bahsolunca: «Tehlikeyi felâkete tercih ederim», demiş ve az bir kısmı tahliye edildikten sonra geri kalan ekseriyet için «şimdi, kalanların yaşamalarını temin etmeli» kararile, koskoca bir ziraat programını bizzat tatbika başlamıştır.

Bütün bunların haricinde, harbe hazırlanan ve harbi bekleyen askerlerinin, tiyatrodan musikiye kadar her türlü eğlence vasıtalarından istifade etmesini düşünmeği de bir vazife bilmiştir.

Küçük hikâye

Hesaplı macera

Baki Süha

İnce gümüş tabakasındaki son sigarayı da yaktıktan sonra ağır ağır Şehzadebaşına doğru yürümeğe başladı. Bir haftadanberi garib tesadüflerin ve umulmadık hâdiselerin bunaltıcı havasından kurtulmak için çocukluğunun pürüzsüz ve endişesiz olarak geçtiği bu eski mahallesine üzgün fakat kalbi temiz ve aydınlık tesellilerle dolu kendini vermek istiyordu...

Şehzadebaşı; şimdi hafızasının yorgun ve ümidsiz sularında kımıldanan engin bir iklim olarak tiyatroları, sinemaları ve güleryüzlü insanlarile canlanıp dile geliyor, ona eski bir masalın günlerdir çözemediği karışık fakat sevimli düğümlerini çözdürüyordu!

Otuz yaşına girdiği halde henüz sağlam bir işe sahib olamamıştı. Vakit vakit Anadoluya gidiyor, kendisine ufak mikyasta kâr bırakan komisyonculukla yaşamağa çalışıyordu. Son günlerdeki hayatı tarif olunmaz muammalarla dolu ve oldukça üzüntülü idi. Esasen ticaret denen şeye bir türlü alışamamış, hürriyet ve macera için yaratılmış olan ruhunu İstanbulun esrar dolu âlemlerine bırakıvermişti.

Onu, bugün Şehzadebaşına doğru, üzgün, daha çok benliğine ve insanlığına dönmüş olarak sevkeden amil parasızlığı idi. Bir gece evvel Beyoğlunda başından geçen meş'um hâdisenin korkunc kahramanlarını düşündükçe tüyleri ürperiyor, gözleri kararıyor, vücudünü ateş kaplayordu. Şehzadebaşında çocukluğunu ve mes'ud günlerini düşünerek aşağı yukarı dolaştıktan sonra bir kahveye girmişti. O günkü gazeteler hep kendinden bahsediyordu; «iki yüz lirasını kaptıran saf bir genc» ve yahud «kayınbiraderinin cüzdanını aşıran yankesici» başlıkları altında anlatılan hâdisenin tafsilâtı şuydu:

Necdet, bir gece evvel eniştesi Rıdvanla birlikte Beyoğlu meyhanelerinden birine gitmiş, bir kaç saat gülüp eğlendikten sonra bara gitmek üzere ayağa kalktığı zaman cüzdanının yerinde yeller estiğinin farkına varmıştı. İlkönce hiç kimseden şüphe etmiyen zavallı genc, bir kaç dakika sonra meyhaneye olan borcunu ödeyemediği için karakolu boylamış ve komiserin uzunca süren tahkikatından sonra eniştesinin aşırdığı cüzdanını o un gözleri önünde içi boş olarak geri almıştı. Polise verdiği ifadede mübayenet olduğu için o günkü sözleri hükümsüz bırakılmış, ertesi gün tekrar karakola gelmesi emredilmişti.

Necdet bütün ailesinin namus ve serefini çok kötü bir mevkie düşüren bu çirkin hâdiseden sonra ne eve uğrayor, ne de eniştesine kaptırdığı iki yüz liranın hesabını arayordu. Henüz üç ay evvel kardeşi Selmayı büyük bir saadet ümidi içinde evlendirdiği bu kibar ve emsalsiz dolandırıcının yüzünü bile görmeğe tahammülü yoktu. O gece kaybettiği iki yüz lira için zabıtaya müracaat ederek ailesinin haysiyetini lekelemeği hatırına bile getirmediği halde, kötü bir tesadüf, meyhaneye olan hesabı ödiyememek rezaleti onu karakola sevketmişti.

***

Akşamüzeri Şehzadebaşında, bir köfteci dükkânına girmişti. Aradan yıllar geçtiği halde ufacık dükkânın sade, fakat orijinal dekorunda en ufak bir değişiklik yoktu. Uzun uzun düşündükten sonra biraz köfte ve piyazla karnını doyurdu. Ve gene maksadsız olarak sinemaların önünde dolaştı. Afişleri seyretti. İçinde bilmediği bir diyara kaçıp gitmek ve bir daha dönmemek arzusu vardı. O gün Ferah sinemasında «Afrikada kaplanlar peşinde» adındaki filim oynıyordu. Büyük bir dalgınlık içinde uzak ve yabancı iklimlerin macera ve esrar dolu zengin hayalleri kafasında bir sinema şeridi gibi canlanmağa başladı. Günlerdenberi büyük bir manâsızlık içinde geçen hayatını değiştirmek isteyordu. Haftalarca ve aylarca yol yürüdükten sonra tanımadığı bir ülkeye varmak ve hiç görmediği insanlarla tamamen afaki mevzular üzerinde konuşmak, derdleşmek istiyordu. Fakat büyük maceraları başarabilecek kadar kuvvetli bir iradeye sahib değildi. Bütün hayatı tabiatin değişmez ve şaşmaz demirden çemberi içinde dönüp gidiyordu. En büyük ve en kuvvetli arzusu yalnız kalmaktı. Bunun için sarfettiği bütün gayretler hep boşa çıkıyordu. Anadoluda komisyonculuk yapması da bu arzunun garib bir tecellisinden başka bir şey değildi. Bir kaç gün Şehzadebaşında yaşadı. Akşamları Fatihte şehrin üçüncü sınıf otellerinden birine gidip yatıyor, sabahın erken saatlerinde uyanıp doğruca Şehzadebaşı kahvelerinden birine dalıyordu.

Bir akşam üzeri Beyazıd civarında dolaşırken otuz beş yaşlarında dolgun vücudlü güzelerinin altı simsiyah ve oldukça süslü bir kadına tesadüf etmişti. Birdenbire iradesinde gayritabii bir kudret vehmederek kadına doğru yaklaşmış ve büyük bir cesaretle konuşmağa başlamıştı. Genc kadın önce ürkek, daha sonra da merhamet dolu gözlerle onu baştan aşağı süzmüş ve ağır ağır yürümeğe başlamıştı. Necdet bir adım geriden geliyor ve dua eder gibi bir şeyler söylüyordu. Birkaç adım yürüdükten sonra tramvay durak mahalline gelmişlerdi. Kadın portmeninden çıkardığı ufak bir aynaya bakarak şapkasını ve saçlarını düzelttikten sonra Necdete biraz daha yaklaşarak düzgün bir sesle sormağa başlamıştı:

— Şimdi nerede yatıp kalkıyorsun?

— Şurada burada!

— Peki bu hayatın sonu ne olacak kuzum?

— Ne olacağını ben ne bileyim, yarın sen ne olacağını bilir misin san